

Carien Bakker & Maeike Bosma

als docent belangrijk vindt. Zo is *Spelleider bovenbouw* een heel aantrekkelijk programma om mee te werken. Het ziet er leuk uit, is overzichtelijk en het is geschikt voor een brede doelgroep. Daarbij worden de onderdelen consequent op dezelfde manier aangepakt, waardoor het voor de leerlingen duidelijk blijft. *Spelregels* daarentegen is wat de presentatie betreft veel minder goed: saai, kleurloos en een achterhaalde schermindeling. Er is tegenwoordig veel meer mogelijk om een programma voor leerlingen aantrekkelijker te maken. Waar het echter in uitblinkt zijn de voortgangscontrole en de aanpassingsmogelijkheden. Voor iedere leerling kan het niveau individueel worden ingesteld en wijzigingen zijn altijd mogelijk.

In dit artikel heb ik geprobeerd om de keuze van een goed spellingprogramma te vergemakkelijken. Hiervoor heb ik een aantal bestaande programma's besproken. Voor meer informatie over de keuze van courseware in het algemeen verwijs ik naar M. Elkerbout en M. Keiren (1994).

Ik hoop dat door dit artikel de drempel om tot aanschaf van een spellingprogramma over te gaan verlaagd is, en dat docenten het niet alleen meer overwegen, maar daadwerkelijk tot actie overgaan. Er zijn goede programma's beschikbaar, laat ze niet ongebruikt!

Literatuur

Elkerbout, M. & M. Keiren, *Nederlands in de Basisvorming – de praktische. Computergebruik*. Utrecht, APS, 1994.

'Ik, jij, hij, wij, jullie, zij' in: *SCEN/NIVO* 1989, p. 69.

'Spellen volgens algoritme' in: *Scen-special 'Basis en speciaal onderwijs'* 1989, p. 17.

Louis Couperus, *Van oude mensen, de dingen die voorbijgaan...*, Amsterdam, Veen 1992 (1901), 255 blz.

Doelgroep: 5HV, 6V (maximaal 25 leerlingen).
Tijd: 30 minuten. *Lesmateriaal:* vijf fragmenten uit het boek:

- a het gesprek tussen Takma en Otilie (p. 31-32);
- b de moord gezien door Harold (p. 58-60);
- c het gesprek tussen Lot en zijn moeder (p. 74-75);
- d mama Otilie ziet de geest van haar man (p. 166-167);
- e sterfscène (p. 220-221).

Van elk fragment dienen vijf kopieën beschikbaar te zijn.

Planning

- 1 De leerkracht legt uit wat een tableau vivant is en geeft een voorbeeld (aan de hand van de films *Eline Vere* of *De hoogste tijd* die beide beginnen met een tableau vivant).
- 2 De leerlingen worden opgedeeld in vijf groepen en krijgen per groep een ander fragment uit het boek. Dit lezen ze door en ze proberen hun fragment in één beeld te vatten. In dit beeld moet wel de kern van het fragment naar voren komen. Van dit beeld maken ze een tableau vivant. Eén groepslid bereidt zich voor op de rol van verteller: deze gaat tijdens het opvoeren van het tableau vertellen wat er in het fragment gebeurt.
- 3 De leerlingen voeren om de beurt hun tableau op.
- 4 Leerkracht voert een klasgesprek waarin het verband tussen de fragmenten aan de orde komt.

- 5 Docent schrijft titel en auteur op het bord en nodigt leerlingen uit dat over te nemen.

Voor een combinatie tussen boekpromotie en literatuurgeschiedenis is meer dan 30 minuten nodig. De docent geeft in dat geval na het klasgesprek extra informatie over Couperus en *Van oude mensen* (bijvoorbeeld door de leerlingen artikelen uit *Diepzee* te laten lezen).

Fragment (b): De moord gezien door Harold.
(Enigszins ingekort.)

In de rubriek *De Literatuermuur* plaatsen wij concrete beschrijvingen van leesoriëntatieactiviteiten die hun diensten in de lessen van onze lezers hebben bewezen. Zowel jeugdliteratuur als literatuur voor de lijst, ook vertaald, komt in aanmerking voor plaatsing. Hebt u een informatieve, originele leesbevorderingsactiviteit in uw archief, die niet meer dan 2 pagina's A4 (inclusief bijlagen, zoals kopieën van boekfragmenten) beslaat? Stuur uw bijdrage dan naar *Moer*, t.a.v. Frank 't Hart, Sonmansstraat 68a, 3039 DM Rotterdam.

In de bergen, een eenzame pasangrahan¹; daar is hij alleen met zijn beide ouders, hij de kleine lieveling van zijn vader, die ziek is, en daarom verlof heeft gevraagd; de andere broers en zusters zijn gebleven in de stad, in het assistent-rezidentie-huis.

Hij kan niet slapen, en roept:

'Baboe², kom hier...'

Zij antwoordt niet. Waar is zij? Anders ligt zij voor zijn deur op haar matje en wordt dadelijk wakker.

'Baboe, baboe, kom hier!

Hij wordt ongeduldig; hij is een grote jongen, maar hij is bang, omdat hij ook koorts heeft, evenals papa, en omdat de nacht zó zwoel is, als of er een aardbeving komen zal.

'Baboe...'

Zij is er niet.

Hij staat op en verwacht zich in de klamboe³, die hij, om zijn koortsige angst, niét kan openrukken... Nu bevrijdt hij zich uit de tulle plooiën, en weer wil hij roepen: baboe... Maar hij hoort stemmen die fluisteren, in de achtergalerie... Het bloed stolt het kind in het lijf; hij denkt aan dieven, aan ketjoe's, en hij is heel bang... Neen, ze spreken daar geen Javaans; ketjoe's⁴ zijn het niet... Zij spreken Hollands en Maleis er tussen, en dan herkent hij ook baboe's stem... En hij wil een gil stoten van angst, maar van angst kan hij niet... Wat doen zij, wat gebeurt er? Het kind is klam, koud... Hij heeft zijn moeders stem gehoord; nu herkent hij de stem van meneer Emile, meneer Takma, de sekretaris, die in de stad zo veel bij hen komt... O, wat doen zij daar in de nacht... Hij was eerst bang, maar is nu meer koud en huivert en hij weet niet waarom... Wat gebeurt er dan toch, wat doen mama en meneer Takma en Ma-Boeten daar in de nacht? Nieuwsgierigheid overwint zijn angst... Nu houdt hij zich stil, alleen klapperen zijn tanden; nu maakt hij héél zacht, zonder ze kraken te doen, de deur van zijn kamer open. – De middengalerij is donker, de achtergalerij is donker...

'Stil, baboe, stil, o God, stil, zachtjes... zachtjes... als de sinjo hoort...'

'Hij slaapt, Kandjeng⁵...'

'Als de oppas⁶ hoort...!'

'Hij slaapt Kandjeng...'

'O God, o God, als hij wakker wordt... O, baboe, baboe, wat moeten wij doen...!'

'Stil, stil, Ottilie...!'

'Kan niet anders, Kandjeng... In de rivier, in de rivier...'

'O God, o God, neen neen, niét in de rivier!'

'Het kan niet anders, Ottilie! Weest stíl, stíl! Hou je mond, zeg ik je! Moet je ons beiden laten oppakken... voor moord??'

'Ik? Heb ik hem vermoord?'

'Ik kon het niet helpen! Ik verdedigde mij! Jij haatte hem, ik haatte hem niet, Ottilie. Maar je hebt

het sámen met me gedaan.'

'O God, neen, neen!'

'Ontwijk niet je schuld!'

'Neen, neen, neen!'

'Jij hing aan hem... toen ik hem zijn kris⁷ ontrukte!'

'Ja... ja...'

'Stil, stil, Kandjeng!!'

'O God, o God, het bliksemt... O wat een slag, wat een slag!'

De bergen, tal van malen, weerkaatsen de donder, die rollen blijft. Als scheuren de regenzeilen, watervalt de vloed neer...

'Hou je stil!! Hou hem vast aan zijn been! Baboe, jij, het andere been!!'

'Er is bloed, op de grond...'

'Veeg het af...!'

'Straks, o straks, Kandjeng... Nu naar de rivier...'

'O God! O God!!'

Het kind klappertandt en zijn ogen puilen en zijn hart bonst, in koorts. Hij is doodsbang, maar wil ook zien. Hij begrijpt niet, en vooral wil hij zien. Zijn kindernieuwsgierigheid wil het vreeslijke Ding zien, dat, wat hij nog niet begrijpt. Stil, op blote voeten, sluipt hij door de donkere galerij. En in de nachtschemer van buiten... ziet hij! Hij ziet het Ding. Een weerlicht, vreeslijk: een donderslag, of het gebergte in elkander stort... Hij heeft gezien!! Hij ziet nu maar na de vaagte, het vage voortbewegen van iets, dat zij dragen... van iemand, die zij dragen, mama, meneer Emile, en Ma-Boeten... In zijn onschuld begrijpt hij niet *wie*. In zijn onschuld denkt hij alleen aan vreeslijke dingen en mensen, aan rovers, aan schatten, aan griezelligheid uit zijn kinderboeken... *Wie* droegen zij daar de tuin in? Hoorde papa hen niet dragen? Werd hij niet wakker? Sliep hij zo vast? Nu... hoort hij niet meer hun stemmen... Nu zijn zij in de tuin verdwenen... Hoort de oppas niet...? Neen... álles blijft sitl; álles is in het regenende donker verdwenen; hij ziet niets; alleen stort de regen, een vloed, ruisende, ruisende, razend. Om het razende ruisen hoort noch vader, noch oppas... Hij rilt, van kou en koorts. Daar voelt hij zijn bloot voetje stappen in de lauwe weekte... Dat is bloed, geronnen...

Nu durft hij niet meer vooruit, en niet meer terug. Nu staat hij, tandenklapperende en ál het geruis van de regen is óm hem... Nu wil hij zijn vader toch wakker maken; vluchten, zich in zijn armen verbergen, en daar snikken, snikken van angst... Hij tast terug naar de middengalerij; hij ziet de deur van mama's kamer open: een lampje bibbert er flauw. Weer voelt zijn voet de weke lauwte en hij rilt om die vreeslijke modder, die bloed is, geronnen, en óveral ligt, op de mat. Maar hij wil naar het lampje, het enige licht, om het te nemen naar papa's kamer mee, zo ver, bij de voorgalerij.

(...)

Hij opent papa's deur...

'Papa, o papa, o papa!'

Hij nadert met zijn lampje het bed. Papa heeft er geslapen, maar hij is er niet meer... Waar is papa... En in ééns wijkt het open voor zijn kinderverstand. Ziét hij het vreeslijke Ding, ziét hij het als een ontzettend, ontzaglijk, bloedrood gespoeksel... Dát wat zij daar door de tuin hebben weggedragen-, door'de stromende regen, naar de rivier: dat was papa, dat is papa!! Dat wat mama en meneer Emile en Ma-Boeten daar wegdragen, dat is papa...! Nu heeft hij het Ding gezien... Nu zal hij het altijd zien... Hij weet niet waarom – járen is hij ineens ouder –: maar hij sluit papa's deur, gaat terug, zet mama's lampje op zijn plaats en gaat terug in zijn eigen kamer.

1 Logeerverblijf.

2 Kindermeisje.

3 Muskietennet.

4 Roverbende, bandiet.

5 Mijnheer.

6 Oppasser, toezichthouder.

7 Javaanse dolk.